

Erfaringer og innspill fra seminaret

Linn Løvlie Slette, daglig leder i Stiftelsen SOR

Skal vi nå FNs bærekraftsmål må vi i større grad fokusere på idealsamfunnet fremfor ideal-mennesket. Det innebærer at mennesker som ofte står langt utenfor muligheten til å delta i samfunnet eller påvirke politikk, inviteres inn i slike prosesser. For når man legger til rette for slik deltakelse, får man tak i uendelig mange gode perspektiver og løsninger som ellers ikke kommer til overflaten. I denne artikkelen får du et innblikk i deltakernes innspill under seminaret Ingenting om meg uten meg!. Vi har delt opp artikkelen i ulike deler, og du vil få et innblikk i noen oppsummerte erfaringer fra forberedelsene, det samiske perspektivet og innhold fra rettighetsplakatene vi jobbet med.

Oppsummerte erfaringer fra forberedelsene

Som du kunne lese i den første artikkelen, fikk alle deltakerne tilsendt noen spørsmål de kunne svare på før vi møttes i Oslo. Vi ønsket å gå litt mer i dybden på retten til å bli hørt, da stortingsmeldingens tittel tydeliggjør det; at det handler om å bli hørt og sett.

Under presenteres noen utvalgte sitater fra tre av de forhåndsutsendte spørsmålene. Navnene er fiktive for å ivareta personvernet.

Hvordan har du det når andre ikke hører på det du har å si?

Clara: Det er veldig viktig å gjøre sitt beste. Det er veldig mange som ikke har det så bra, men det er viktig å gjøre det beste ut av det. Jeg er veldig glad for at vi får snakket om dette sammen, og at vi blir bedre kjent.

Knut: Jeg beregner alltid at det er noen som ikke vil høre på det jeg vil si. Jeg forventer det til enhver tid at noen ikke vil høre på meg.

Ole: (...). Jeg har lyst til at staten skal ordne opp slik at jeg kan dra på festivaler og konserter, slik at jeg kan dra på ting jeg ønsker å dra på. Også går jeg ned til personalet og spør om de kan følge meg på det arrangementet, så sier de at de ikke har tid og at du må ta det med faren og moren din, men de har jo heller ikke tid, og da tenker jeg at de ikke hører på det jeg har å si, og da blir jeg frustrert og irritert, og de skjønner ikke at det er viktig for meg å delta på sånt,

og jeg vil ikke spørre andre (les mor og far) om de kan følge meg på slike arrangement.

Berit: (...) noen ganger har folk bestemt alt over meg, og noen ganger har jeg hatt lyst til å gi opp livet (...).

Hva kan du gjøre for å bli hørt om viktige ting i livet?

Ingrid: (...). I fjor arrangerte vi en konferanse hvor temaet var ferie. Jeg opplevde at vi ble hørt da. Det er urettferdig at de som trenger mer hjelp enn meg ikke kan reise på ferie fordi det blir for dyrt.

Sivert: Å være med i en forening kan hjelpe til med å bli hørt.

Martin: Jeg sitter i brukerrådet i NRK. Det var kun hørselshemmede og svaksynte som fikk si noe om livet sitt. Ikke jeg.

Hva syns du må bli bedre for personer med utviklingshemming i Norge?

Helene: Jeg syns at samfunnet må tilrettelegges mer, og at vi må ha et samfunn som ser individuelle behov. Vi skal ikke stenge noen ute.

Guro: (...). Vi som er annerledes kan også ønske å få barn. Andre sier at «nei, du kan ikke få barn fordi du er annerledes». Og om jeg har et ønske om å få egne barn, så skal jeg få bestemme det selv om jeg vil ha egne barn.

Tim: Retten til å ha fast jobb på lik linje med andre. Jeg mistet jobben min i barnehage.

Jeg drømmer om...

Å få venner

Å reise til Afrika på safari

Å bli hjelpepleier

Å snakke om følelser med venner

Å lære mer om livet mitt

Å møte Post Malone

Å reise rundt i verden

Å bli kjendis og lage musikk

Å møte Aqua-Lene

At CRPD kommer inn i norsk lov

Å komme på God Morgen Norge på TV 2

Å bli bonde og jobbe med dyr, og ha min egen gård

Å finne en jobb jeg virkelig kan engasjere meg i

Å bli en god danser

Å møte Sandra Lyng, gå på konsert og møte artistene jeg liker

Å dra på ferie alene (sammen med
personalet), og ikke bare med familien

Å kjøpe meg en egen bolig

At alle kommuner har en ASVO-bedrift

I forberedelsene til seminaret fikk deltakerne i oppgave å notere ned hva de drømte om i livet. Å bli klar over hva man drømmer om gir en indikasjon på personens interesser, ønsker og mål, og er en fin måte å bli litt bedre kjent på. Over ser du et utdrag av deltakernes drømmer.

Det samiske perspektivet

*«Det er viktig å huske på at det bor samer
i store deler av Norge»*

Sitat fra en seminardeltaker

I rekrutteringsprosessen var det viktig for oss å rekruttere deltakere som også kunne representere det samiske miljøet. Den samiske deltakeren har, med støtte fra sin ledsager, skrevet følgende i sine forberedelser til seminaret som hen senere leverte til oss:

*Da jeg kom til Norge var jeg 4 år.
Ekspertene ville at jeg bare skulle lære
norsk. Men jeg hadde da en áddjá –
bestefar – som ikke var så flink i norsk.
Skulle jeg ikke få lov til å snakke med
ham? Og hvis jeg bare lærte samisk, ville
jeg ikke kunne snakke med min bestemor
i Rygge. Hun kunne ikke samisk.*

Deltakeren skriver videre:

*Utviklingshemmede i reindrifta møter
på utfordringer, for eksempel når de flytter
med reinen fra vinterbeiter på innlandet
til sommerbeiter på kysten. Du kan bo
i Karasjok hvor vinterbeite er, men ha
sommerbeite i Porsanger. Det er vanskelig,
nesten umulig for utviklingshemmede som
trenger tjenester fra TMU (vår forklaring:
tjenester til mennesker med utviklings-
hemming) å få lov til å være med familien
til sommerbeite. De blir ikke integrert
i reindriftsåret. Reindrift er også viktig
for å bevare språket og kulturen. Vi vet at
samme problem også finnes i Keutokeino.*

Foto: Olav Helland

Rettighetsplakatene – en oppsummering

I tråd med prinsipper og artikler i CRPD, utarbeidet arbeidsgruppen tre sentrale rettighetsformuleringer:

1. Retten til å være sjef i eget liv og ha et privatliv
2. Retten til å være seg selv
3. Retten til å få informasjon som du forstår, og til å si hva du mener

Disse formuleringene ble senere diskutert i grupper, hvor deltakerne reflekterte over hva som fungerer, hva som hindrer oppfyllelse av rettighetene, og ulike forslag til løsninger. Arbeidet resulterte i systematiserte innspill og en demokratisk prioritering av de viktigste punktene.

Hovedpunkter fra rettighetsplakatene:

1. Retten til å være sjef i eget liv og ha et privatliv

For å realisere denne retten trengs: respekt, motivasjon, økonomisk stabilitet, frihet, og mulighet til å ta egne valg.

Hindringer inkluderer: tvangsflytting, manglende tjenester, begrenset valgfrihet, og uønsket inngripen fra andre.

2. Retten til å være seg selv

Dette krever trygghet, respekt og mulighet til å si ifra og bestemme selv.

Hindringer kan være mas, mobbing, og manglende støtte i bofellesskap.

Veier til å styrke identitet inkluderer sosial støtte, trening, psykologhjelp og åpenhet om egne følelser.

3. Retten til informasjon du forstår og til å si hva du mener

Viktig informasjon bør komme fra myndigheter og kommuner, særlig om valg, helsetjenester, og økonomi.

For at informasjonen skal forstås, må den være tydelig, lett tilgjengelig, og tilpasset ulike behov (lyd, enkel språkbruk og større skrift).

Prosessen kan du lese mer om i rapportene etter seminaret. De publiseres på stiftelsen SORs nettsider i løpet av våren 2025.

Evaluering fra deltakerne

For å få en pekepinn på deltakernes erfaringer fra seminaret, utarbeidet vi et evalueringsskjema med enkel tekst og enkelt innhold. Skjemaet ble delt ut avslutningsvis den siste dagen.

Av 12 deltakere, var det 10 personer som svarte. Skjemaet hadde fire spørsmål med avkryssing, og tre åpne spørsmål.

Alle deltakerne ble tilbudt hjelp til å forstå spørsmålene, og til å skrive ned svar om de ønsket bistand til det.

Hva syns du om selve semiaret?

Veldig bra ☐

Bra ☐

Ikke bra ☐

Foto: Olav Helland

For å finne et gjennomsnittstall på hvor fornøyde deltakerne var, har vi gjort om teksten i avkrysningsboksene til tallverdier. Veldig bra = 3, Bra = 2, Ikke bra = 1.

Det resulterte i følgende score på avkryssningsspørsmålene:

Et gjennomgående funn fra de åpne spørsmålene i skjemaet er deltakernes glede over å bli kjent med nye mennesker.

Deltakerne trekker også frem at de har lært mye om egne rettigheter, og at gruppearbeidet var kjekt.

Hva syns du om maten?	2,8
Hva syns du om hotellet du har bodd på?	2,4
Hva syns du om informasjonen du fikk før seminaret?	2,9
Hva syns du om selve seminaret?	3

Foto: Olav Helland

Nasjonale og lokale anbefalinger

Basert på deltakernes innspill og våre erfaringer har vi utviklet noen nasjonale og lokale anbefalinger vi mener det er verdt å arbeide videre med.

Nasjonale anbefalinger	Lokale anbefalinger
Vi anbefaler at CRPD inkorporeres i menneskerettsloven	Vi anbefaler at alle norske kommuner legger CRPD og Helsedirektoratets veileder <i>Gode helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemming</i> til grunn i utforming av tjenester til personer med utviklingshemming
Vi anbefaler at det øremerkes midler til å arrangere nasjonale rettighetsseminar for personer med utviklingshemming minimum hvert tredje år	Vi anbefaler at alle norske kommuner tilbyr rettighetsopplæring overfor innbyggere med utviklingshemming, og at slik opplæring planlegges og gjennomføres sammen med bruker-representanter
Vi anbefaler at innspill fra nasjonale rettighetsseminar legges til grunn ved utforming av politikk på feltet	Vi anbefaler at innspill fra nasjonale rettighetsseminar tas hensyn til ved lokal politikkutforming som særlig berører personer med utviklingshemming
	Vi anbefaler at utviklingshemmede blir hørt i lokalpolitiske saker som angår dem

Foto: Olav Helland

Deltakere, arrangører
og prominente gjester under
Norges andre nasjonale
rettighetsseminar.
Foto: Olav Helland